

U6930

α

U6930
2

Slovanská knihovna

SLOVANSKÁ KNIHOVNA

3186185425

387463

Ч 6930^а
ТАРАСА

ПЯТИ РОКОВИНИ

У ВІДНІ

26^о ЛЮТОГО 1866 РОКУ.

152665

БІБЛІОТЕКА

Товариства „Просвѣта“
у Львові.

424.

кiвъ у Відні

Знак Ш. I., п. 4.

У ВІДНІ.

ТИСКОМЪ ОО. МЕХИТАРИСТІВЪ.

1866.

ПРОГРАМЪ

декламаторно-музикального вечора

виправленого

руськими академіками у Відні

26го Лютого 1866 року

у память

ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.

1. *Бесіда всьобна.*
2. *Пісня: „Чомъ плече домашня“ (Лаврівського).*
3. *Бесіда чеська.*
4. *Пісні: „Біду собі купила.“*
„Ой підъ гаємъ.“
„Ой на горі та женці жнуть.“
5. *Невольникъ (поемать Шевченка).*
6. *Сольо-сцівъ: „Колись було.“*
7. *„Гамалія“ (поемать Шевченка).*
8. *Пісні: „Стоїть явіръ надъ водою.“*
„Ой тамъ на горі“
„Лучино лучинонько.“
9. *Коломійки и шумки (флетъ зъ сопроводомъ форте-
пяну).*
10. *Сольо-сцівъ: „Послухай“ (Вербіцького).*
11. *Пісня: „Ще не вмерла Україна“ (Вербіцького).*

и 69362

ВСТУПНА БЕСІДА

ЧЕСНИЙ ЗБОРЕ СЛАВЯНСКИЙ!

„И мене въ семіи великій
Въ семіи вільній, новій,
Не забудьте помянути
Не змиць тихийъ словозъ.“

Шевченко.

Пять літь тому минуло ниньки рано брата Славяне!
якъ заревіли звони України, а сумненька вість пронесла ся,
що Батька Тараса нестало; пять літь тому минуло, ажъ и
ось вірні сини єго громадно зібрались, щобъ звеличати
память. —

Соловію нашъ сизокрилий! глибоко ми и до нині сью
втрату чуємо; жаль за Тобою є такъ широкий, що хибай втоді
вигасне у серцяхъ, коли остатня людина изъ Твого народу
загине; Твої діла нами незабуті, Твоя слава пронеслась вже
відъ Дніпра славутиці, и добилась на гараздъ всімъ до висо-
кого Бєськїду, а пісня твоя звучить за сильно, за принадно,
щобъ не потонула у душі кожного на вікі; и не міні слабо-
сильному ниньки те все розказати, якъ Ти батьку заходивъ
ся коло нашої щербатої долі, якъ пропадавъ Ти серцемъ и
душею за подоптанимъ народомъ твоїмъ, якъ побивавъ ся
Ти за щаслившовъ будучностевъ єго. —

Братя Славяне! велике діло беру на себе, простїть
коли неподужаю єго цілковито сповнити. —

Тарас Шевченко родивъ ся въ селі Моринцяхъ, въ по-
віті Звенигородськїмъ 25 Лютого 1814 року. — Родичі єго
були паньськими підданими, закріпоцєними людьми. — Та
сама доля дождала и Тараса. — Щасливий въ хибай дитиня-

чимъ віку ступивъ Тарасъ небавомъ на колючу свою дорогу. Въ 11-тій році життя свого ставъ вже круглимъ сиротою безъ батька и матери, и якъ самъ каже, віддали го люде п'яному дякові у школу. — Вже втоді заявлявъ Тарасъ охоту идъ малярству, учивъ са сеі штуки по змозі . . . та ба! инакъ судьба розсудила. Тарасъ мусівъ статись покоевимъ козачкомъ у свого пана Енгельгарда. — Перетривавши довгий часъ въ такій службі, и заявивши ще більший похіпъ идъ малярству, відданий ставъ Шевченко у малярську школу въ Петрівгородъ, де и дякувати славному Брнлову викуплено его за 2.500 рублівъ зъ неволи підданства: 22 Цвітня 1838 року. —

Тарасъ вступивъ теперъ на нову дорогу. Довго ще вправді не порушилась пісьня у груди его затраваній лихою и гіркою перебутою долею, однакъ позискавши свободу, позискавъ вінъ и свої чнсті та неповинні молодечі чуття, и пробудилась широка дума, що мала заявити весь гараздъ и негараздъ того народу зъ которого Шевченко и вийшовъ. —

И хтожъ бувъ цей нарідъ, за котрого Тарасъ співавъ? Се бувъ нарідъ нашъ, нарідъ руський; — Сумна его ціла історія — Подоптаний черезъ пришельцівъ Варягівъ вразъ зъ своїми громацькими ясними установами, перетривавъ вінъ тяжкі невзгоди то підъ татарськимъ ярмомъ, то підъ литовськимъ то ляцькимъ пануваньємъ; пробудивъ ся на хвилину за часівъ Гетьманства, зірвавъ ся, мовъ той вихоръ на степу, зъ своєю козаччиною, но зірвавъ ся на те, щобъ оставити лишъ високі могили по собі, а самому, щобъ лягти глибокимъ сномъ. — Довго пробувавъ вінъ у тімъ сні —, и Богъ святий знає, доки була ему така доля судилась, кобъ не рука Всевишнего, що не дає загинати и малій комашині безъ причини, не те цілому 15 милл. народові, не зворушила его до нового красчого життя. — Розділений вразъ изъ смертю Польци попавъ ся вінъ у дві руки. — Его суцність політична загинула, но не пропавъ вінъ самъ. Нарідъ нашъ жіє, и жіє сильно, такъ, що ніяка змога его вже погребати, — бо вінъ жіє духомъ, а духомъ сильнішимъ відъ повківъ козачкихъ а кріпшимъ відъ ратищъ и шаблукъ своїхъ чубатихъ прадідівъ. Нарідъ нашъ жіє и буде жити, бо має всі вимінки до суцності своєї. —

Брата Славяне! Считається мене, и хтожъ пробудивъ той нарідъ? Скажу — за рукою Божію самъ вінъ повставъ —

Думокъ, казокъ, пісень и розказівъ про перебуту бувальщину було уже такъ много, що годі було не пробуркатись и стати жити новимъ життьемъ. — Настала нова доба, — и неначе по страшній бурі и завирюсі, що знівечила жизнью країну, виростають по всіхъ усюдахъ не зівялі але свіжі и сильні поростки, такъ и стали вигортатись по перебутихъ злидняхъ зъ посередъ нашого народу люде, геніи, які мали повести его до нового красчого, до духовного життя. —

Зъ підъ соломлянихъ стріхъ вилітали сі соколи, сі апостоли правди, а однимъ изъ тихъ сизокрилихъ вірлівъ бувъ и покійникъ нашъ Тарасъ. —

Братя Славяне! Тарасъ відкривъ намъ новий світъ — вінъ неначе піднісъ се закривало зъ за котрого заглянуло сонце и въ наше віконце. — Вінъ то літавъ по нашихъ Украинахъ — розбрівавъ високі могили, заглядавъ у козацькі гроби — знаходивъ по шляхахъ засохлу кровъ рідню и ворожу, питавъ ся у старихъ перебендівъ про бувалій часъ, и розсудивъ у кінець: Що дарма плакати, дарма тужити за кервавою бувальщиною — а здужати намъ на впростецъ до духовної просвіти. — Тій ідеї посвятивъ вінъ ціле свое життя, товъ ідеєвъ переповнені его всі співи и всі заповіти якіи намъ давъ и якихъ ми кріпко держимось. — На сторожі тихъ поставивъ вінъ найглибшу премудрість, проспівавши:

„Обнімітежъ братя мої
Найменьшого брата,
Нехай мати усміхнетьця
Заплакана мати. —“

Тарасе! тої заповіді ми ніколи не покинемось — Ми знаємъ що угоді гараздъ весь идъ намъ завитає, коли обіймемо любовію такъ щиро другъ друга, якъ сердечно обнимавъ Ти насъ всіхъ. — Мати наша мусить усміхнутись, бо слова Твої породили вже багато а багато вірнихъ синівъ, а пісня Твоя розлилась вже відъ Сосни до Сяну. —

Ми слушаємъ того голосу, якимъ Ти идъ намъ промовлавъ:

„Полюбіть щиримъ серцемъ
Велику руїну —
Розкуйтеся, братайтеся —
У чужому краю
Не шукайте, не питайте
Того, що немає

И на небі, а нетільки

На чужому полю —

Ми знаємъ Тарасе що: вь своїй хаті, своя правда

И сила, и воля. —

Прочитали ми вже Твою заповідь — не минули ні титла — розібрали її и спитались давно себе: чім ми діти, и якихъ батьківъ —? Ми тямимо добре твій наказъ:

„Учітесь, читайте

И чужому научайтесь,

И свого не цурайтесь!“

и страхаємось того проклону, якимъ проявлявъ Ти всіхъ, що остатню полатану сорочку зь матери здирають. Ми боїмось сеї заплаги, яку предвістивъ Ти тимъ, що то ніби просвітити хотять нашъ нарідъ „современними огнями“, та повести Україну мовъ ту сліпу каліку „за світомъ“, — а ту — . . . Ми боїмось сеї нагороди — ми але не ті лукавці — ми глядаємо гаразду лишень у правді — Це жерело, зь якого черпатимемъ просвіту и на даль, це закладини до нашої нової хати, це апостоль, котрого словамъ тільки и віримо.

Тому то и ниньки, коли давъ Богъ щасливо Тебе Тарасе поминати обнимаємось всі лишень сімъ заповітомъ. Не козацькихъ бучъ ми бажаємо, не слави: кістьми покривати широкі поля, того всего ми вже поцурались — а бажаємо народної просвіти на народніхъ основахъ, и всего щастя, яке плине изъ неї. — Правда, довго намъ ще и боротись треба, но безъ борби ніхто не ставъ отаманомъ. — Для насъ Батьку! нема другого Дніпра, немає на світі другої України. Наші сили давно уже посвяченні тому народові, за котрого Ти співавъ, — а котрого Ти бодай зь підданьства увільненимъ видіти хотівъ — Ми его дальше розкуемъ — розкуемъ зь оковъ темноти, покажемъ ему правду, и поведемъ до того едену, про якій ти снівъ. Соловію нашъ співучий! Ти лежишь у темній могилі — Твої очі, що такъ любо дивились на Україну покриті червоною китайкою заслугою козацькою. — Поглянь! поглянь на насъ зібранихъ Славлянъ — поглянь на надійнихъ синівъ Твоїхъ, благослови насъ твердою Твоею рукою на всі добрі діла — приголуби насъ до Твого серця такъ, якъ тепло ми Тебе на вікі голубитимемъ — витай духомъ Твоїмъ до насъ на пораду, а поки що . . . молись Богові, щобъ ожила добра слава, слава України! —

ХІІ.

Невольникъ.

Думи мої молодні
 Понури діти,
 И ви мене понули! . . .
 Пустку натопити
 Нема кому . . . Остався я —
 Та не сиротою, . . .
 А съ тобою, молодою —
 Раю мій, покою —
 Моя зоре досвітная, . . .
 Єдина думо
 Пречистая! . . . ты вітавшъ . . .
 Якъ у того Нуми
 Тая нима Єгерія, —
 Такъ ти, моя зоре
 Просіяєшъ надомною —
 Ніби заговорнишъ —
 Усміхнесся . . . Диваюся я —
 Нічого не бачу . . .
 Прокинуся . . . серце плаче —
 И очи заплачуть.
 Спасибі зірочко! . . .

Минає

Неясний день мій; вже смеркає;
 Надъ головою вже несе
 Свою неклепаную косу
 Косарь непевний . . . мовчки скосить, —
 А тамъ — и слідъ мій занесе.
 Холодний вітеръ . . . Все минає! . . .
 Згадаєшъ, може, молодая,
 Вилиту слезами
 Мою думу, и тихими —
 Тихими речами
 Проговоришъ: я любила
 Єго на сімъ світі —
 И на тімъ світі любитиму . . . —

О, мій тихий світе,
 Моя зоре вечірня!
 Я буду вітати
 Коло тебе, и за тебе
 Господа благати!

Той блукає за морями,
 Світль перехожає,
 Доли — доленьки шукає —
 Немає, немає . . .
 Мовъ умерла; а той рвеця
 Зъ усіві сили
 За долею . . . оть-отъ догнавъ
 И — бебехъ въ могилу!
 А въ нишого сіромахи
 Ні хати, ні поля,
 Тільки торба, а съ торбини
 Виглядає доля,
 Мовъ дитинка; а вінъ її
 Лає, проклинає
 И за чвертку закладає,
 Ні, не покидає!
 Якъ репяхъ той, учепитця
 За латані поли
 Та й збірає колосочки
 На чужому полі. —
 А тамъ — снопи, а тамъ — скирти,
 А тамъ — у палатахъ
 Сидить собі сіромаха,
 Мовъ у своїй хаті;
 Така я то доля тая, —
 Хочь и не шукайте:
 Кого схоче — сама найде —
 У колісці найде.

Ще на Україні веселі
 И вольні пишались села
 Тойді, якъ праведно жили
 Старий козаць и дітокъ двохъ . . .
 Ще за Гетьманщини старої

Давно се діялось колись —
 Такъ, коло полудня, въ неділю,
 Та на Зеленихъ ще й Святкахъ,
 Підъ хатою въ сороці білій
 Сидівъ, зъ бандурою въ рукахъ,
 Старий козакъ.

— И такъ и сякъ!

(Старий міркує, розмавляє)
 И треба — бь — каже, — и трохи шкода,
 А треба буде; два — три годи
 Нехай по світу погуляє
 Та самъ своєі пошукає,
 Якъ я шукавъ колись . . . Ярино!
 А де Степанъ? — „А онъ підъ тинномъ,
 Неначе вкопаній, стоить.“
 — А я й не бачу! А ідїть
 Лишень сюди, та ідїть обое
 А нуте діти, отакої! —

И вишкаривъ по струнахъ. —

Старий грає, а Ярина
 Зъ Степаномъ танцює;
 Старий грає, промовляє,
 Ногами тупцює.

„Якъ-би міні лиха та лиха,
 Якъ-би міні свекривонька тиха,
 Якъ-би міні чоловікъ молодий,
 До другої не ходивъ, не любивъ! —

Ой гопъ, чики — чики! —
 Та червоні черевики,
 Та троїсти музики;
 Одъ віку до віку
 Я — бь любила — чоловіка!
 Ой гопъ! заходивсь,
 Зробивъ хату, ожянивсь,
 И пічъ затопивъ
 И вечерять наваривъ“

— А нуте, діти, отакої!

И старий піднявся;
 Якъ ударить, якъ ушкварить, —
 Аж у боки взався. —

„Чи такъ, чи не такъ, —
 Уродивъ пастернакъ,
 А петрунку
 Крипи въ юшку, —
 Буде смакъ, буде смакъ!
 Ой такъ, таки такъ,
 Оженивъ ся возакъ:
 Кинувъ хату
 И кімнату

Тай потягъ у байракъ.“

— Ні не така вже — нідтопталась
 Стара моя сила,
 Утомився А все це ви
 Такъ розворушили.
 О, бодай васъ! Що то літа!
 Ні вже, не до ладу
 Минулося. Иди лишень
 Полуднувать лагодъ:
 Гуляючи, якъ той казавъ,
 Шматокъ хліба зісти.
 Идижъ, доню А ти, сину,
 Послухавшъ вісти.
 Сідай лишень. Якъ убил
 Твого батька Ивама
 Въ шляхетчині, то ти ще бувъ
 Маненькимъ, Степане, —
 Ще й не лазивъ. — „То я не синъ?
 Я чужий вамъ, тату?“ —
 — Та не чужий, стрівай лишень.
 Отъ, умерла и мати,
 Таки твоя, а я й кажу
 Покійній Марині —
 Моїй жінці: а що, кажу,
 Візємъ за дитину —
 Тебе бъ оце? — Добре, каже
 Покійна Марина,
 Чому не взять? — Взяли тебе
 Ми, та й спарували,
 Зъ Яриночкою³ до-купи
 А теперь осталося

Та по-молодечи
 Будешь Богу молитися
 А не по-чернечи
 Харамаркать. Отакъ, сину! —
 Помолившись Богу,
 Осідаемъ буланого,
 Тай гайда въ дорогу!
 Ходімъ лишень полуднувать.
 Чи ти вже, Ярино,
 Змайструвала намъ що-небудь.
 Отаке-то, сину! . . —
 „Уже, таточку!“ озвалась
 Изъ хати Ярина. —

Не істця, не пься и серце не бься,
 И очі не бачать, — не чуть голови!
 Замість шматка хліба — за кухоль беретця.
 Дивитця Ярина та нишкомъ, сміетця,
 — Що се ему стало? Ні істи, ні пить,
 Нічого не хоче! Чи не занедужавъ?
 Братіку Степане, що въ тебе болить? —
 Ярина питає. Старому байдуже,
 Ніби-то й не чув. — Чи жать, чи не жать —
 А сіяти треба — старий промовляє
 Ніби-то до себе. А нумо вставать;
 До вечерні, може, ще пошкандибаю.
 А ти, Степане, ляжешь спать,
 Бо завтра рано треба встать
 Та коня сідлать. —

„Степаночку, голубчику!
 Чого се ти плачешь?
 Усміхнися, подивися —
 Хиба ти не бачишъ,
 Що й я плачу? Росердився —
 Богъ знає на кого —
 Та й зо мною не говорить.
 Утечу, ей Богу,
 Та й сховаюсь у бурьяні . . .
 Скажи бо, Степане,
 Може й справді нездужавшъ?

Я зілля достану,
 Я побіжу за бабою . . .
 Може, це зъ пристріту?“
 — Ні, Ярино, мов серце,
 Мій рожевий квіте!
 Я не братъ тобі Ярино!
 Я завтра покину
 Тебе й батька, — на чужині
 Де — небудь загину;
 А ти мене й не згадаєшь,
 Забудешъ, Ярино,
 Свого брата . . . — „Схаменися!
 Ей Богу, зъ пристріту!
 Я не сестра? . . . хто жъ оце я?
 О, Боже мій світе!
 Що тутъ діять? Батька нема,
 А вінъ занедужавъ —
 Та ще й умре. О, Боже мій!
 А вму й байдуже,
 Мовъ сміятця. Степаночку,
 Хиба ти не знаєшь,
 Що безъ тебе и таточка
 И мене не стане?“ —
 Ні, Ярино, я не кину,
 А тільки поїду
 Недалеко. А на той рікъ
 Я до васъ приїду
 Зъ старостами — за тобою
 Та за рушниками . . .
 Чи подаєшь? — „Та цуръ тобі
 Зъ тими старостами,
 Ще й жартує! — Не жартую,
 Ёй Богу, Ярино,
 Не жартую . . . — „Та це и справді
 Ти завтра покинешъ
 Мене й батька? Не жартуєшь?
 Скажи бо, Степане, —
 Хиба й справді не сестра я?“ —
 — Ні, мов коханне,
 Мов серце! — „Боже жъ ти мій!“

Чомужъ я не знала
 Була-бъ тебе не любила
 Тай не цілувала . . . Ой ой соромъ
 Пусти мене! Бачишъ,
 Який добрий! Та пусти бо!
 Єй Богу, заплачу.“ —
 И заплакала Ярина,
 Якъ тая дитина.
 И крізь слези промовляла:
 „Покине! покине!“

Якъ той яворъ надъ водою,
 Степанъ похилився,
 Щірі слези козацькіи
 Въ серці запевлися,
 Мовъ у пеклі. А Ярина
 То влене, то просить,
 То замовкне, подивитця,
 И зновъ заголосить.
 Несчулися, якъ смерклося;
 И сестру и брата,
 Ніби скованихъ до-купи,
 Заставъ батько въ хаті. —

И світъ наставъ, а Ярині
 Не спитця — ридає.
 Уже Степанъ ізъ криниці
 Коня напуває. —
 И вона зъ відрами побігла
 Ніби за водою
 До криниці. А тимъ часомъ
 Запорозьку зброю
 Старий винісь ізъ комори.
 Дивитця, радіє,
 Приміряє, ніби знову
 Старий молодіє.
 Та й заплакавъ. — Збров моя,
 Збров золотая!
 Літа мої молодіи,

Сило молодая!
 Послужи, моя ти збров,
 Молодій ще силі,
 Послужи ему такъ щиро,
 Якъ міні служила! —

Вернулися одъ криниці
 И Степанъ сідлає
 Коня, свого товариша,
 Й жупанъ надіває.
 А Ярина дає зброю,
 На порозі стоя;
 Степанъ її надіває,
 Та плачуть обоє. —
 И шаблюка, мовъ гадюка,
 Й ратище — дрючина,
 Й самональ семиняденний
 Повисъ за плечима.
 Ажъ зомліла, якъ узріла:
 А старий заплакавъ,
 Якъ побачивъ на коневі
 Такого юнака.
 Веде коня за поводи
 Та плаче Ярина;
 Старий батько иде рядомъ,
 Научає сина:
 Якъ у війську пробувати,
 Старшинъ шанувати
 Товариство поважати
 Въ таборъ не ховатись.
 — Нехай тебе Богъ заступить! —
 Якъ за селомъ стали
 Сказавъ батько, та всі трое
 Разомъ заридали.
 Степанъ гукнувъ, а курява
 Шляхомъ піднялася.
 — Не барися, мій синочку,
 Швидче повертай ся! —
 Сказавъ старий. А Ярина,
 Мовъ тая ялина

При долині, похилилась . . .
 Мовчала Ярина.
 Тільки слези утирає,
 На шляхъ поглядає;
 Изъ куряви щось вигляне
 И зновъ пропадає;
 Ніби шапка черезъ поле
 Котитця, чорніе,
 Пропадає, мошечкою
 Тільки, тільки мріє,
 Тай пропало. Довго, довго
 Стояла Ярина
 Та дивилась, чи не вирне
 Знову комашина
 Изъ куряви. Не вирнула —
 Пропала! И знову
 Заплакала Яриночка
 Та й пішла додому. —

Минають дні; минає літо;
 Настала осінь, шелестить
 Пожовкле листя; мовъ убитий
 Старий підъ хатою сидить —
 Дочка нездужає. Ярина!
 Єго єдина дитина
 Покинуть хоче. Зъ кимъ дожить,
 Добити віку вікового?
 Згадавъ Степана молодого,
 Згадавъ свої благі літа
 Згадавъ — та й заплакавъ
 Багатий сивий сирота. —

— Въ Твоїхъ рукахъ все на світі,
 Твоя всюди воля!
 Нехай буде такъ, якъ хочешъ, —
 Така моя доля! . . . —
 Старий вимовивъ, и нишкомъ
 Богу помолився;
 Та й пішовъ собі зпідъ хати
 Въ садокъ походити.

И барвінкомъ, и руюю
 И рястомъ квінав.
 Весна землю, мовъ дівчину
 Въ зелепому гаї;
 И сонечко середъ неба
 Опинилось — стало,
 Мовъ женихъ той, молодую.
 Землю оглядало.
 И Ярина вийшла зъ хати
 На світъ Божий глянуть,
 Ледве вийшла; усміхнеться,
 То піде, то стане,
 Розглядає, дивується,
 Та любо, та тихо,
 Ніби вчора народилась . . .
 А лютеє лихо
 Въ самімъ серці ворухнулось
 И світъ запалало.
 Якъ билина підкошена,
 Ярина схилилась;
 Якъ зъ квіточки роса вранці —
 Слезі полилися . . .
 Старій батько коло неї
 Якъ дубъ похилився. —

Одужала Яриночка.
 Идуть люде въ Київъ
 Та въ Почаївъ помолитись,
 И вона йде зъ ними.
 У Києві великому
 Всіхъ святихъ благала
 У Мижигорського Спаса
 Тричі причащалась;
 У Почаєві святому
 Ридала — молилась,
 Щобъ Степанъ той, доля тая,
 Їй хоча приснилась. —
 Не приснилась! . . . Вернулася . . .
 Знову забіліла
 Зіма біла. За зімою

Зновъ зазеленіла
 Весна Божа. Вийшла зъ хати
 На світъ дивуватись
 Яриночка, та не Бога
 Святого благати,
 А нищечкомъ у ворожки
 Про его спитати . . .

И ворожка ворожилз,
 Пристріть замовляла,
 Таланъ-долю та весілля
 Зъ воску виливала
 — Онъ бачишь: кінъ осідланий
 Тупає ногою
 Підъ козакомъ; а онъ-де иде
 Дідусь зъ бородою
 Ажъ до колінъ. Ото гроші;
 Якъ би догадався
 Козакъ отой злякати діда
 Злякавъ! — та й сховався
 За могилу, лічить гроші
 А онъ знову шляхомъ
 Козакъ иде, ніби старець,
 То, бачъ, ради страху,
 Щобъ Ляхи, або татари
 Часомъ не спіткала. —
 И радесенька Ярина
 Додому верталась. —

Уже третій и четвертий
 И п'ятий минає
 Не малий рікъ, а Степана
 Немає, немає!
 И стежечка-доріжечка,
 Яромъ та горою
 Утоптана до ворожки,
 Поросла травою, —
 Нема єго! . . . У черниці
 Косу розплітає

Безталанна; коло неї
 Падає, благає
 Старий батько — хочь літєчко,
 Хочь Петра дїждати,
 Хочь Зеленої недїлі

Дїждались, и хату
 Увїчали гарнесенько,
 И вь сорочкахъ бїлихъ
 Невеселї, мовь сироти,
 Пїдъ хатою сїли.
 Сндять собі та сумують
 Слухають . . . щось грає
 Ловь на кобзі, на улицї,
 И нїби співає . .

Д у м а.

„У недїлю вранці рано
 Синє море грало
 Товариство кошового
 На радї прохало:
 „Благєслови, отамєне,
 Байдаки спускати,
 Та за Тєндєрь погуляти
 Турка пошукати.“
 Чайки и байдаки спускали
 Гарматами рєштували,
 Зь Днїпрового гирла щирокого випливали,
 Середь ночї темної,
 На морї синєму,
 За островомъ Тєндєромъ потопали, пропадали . . .
 Одинь пропадає
 Другий вириває
 Козацтву-товариству изь синєї фидї рукою махає
 И зично гукає;
 „Нехай вамъ панове-товариство Бїгъ допомагає“ . . .
 И вь синїй фидї потодає пропадає . . .
 Тїльки три чайки, слава Богу . .

Отамана курінного
 Сироти Стенана молодого.
 Синє море не втопило
 А въ Турецьку землю Агариньську
 Безъ кормилъ прибило.
 Тоді сироту Степана
 Козака лейстрового
 Отамана молодого
 Турки — Яннчари ловили
 Зъ гармати гримали
 Въ кайдани ковали,
 Въ тяжку неволю завдавали
 Ой Спасє нашъ Мижигорський.
 Чудотворний Спасє!
 И лютому ворогові
 Не допусти впасти
 Въ Турецькую землю тажкую неволю
 Тамъ кайдани по три пуди,
 Отаманамъ по чотирі . . .
 И світа божого не бачать, не знають.
 Підъ землею камінь ламають,
 Безъ сповіди святої умирають
 Якъ собаки здиhaють.
 И згадавъ сирота Степанъ въ неволі
 Свою далеку Україну,
 Нерідного батька старого
 И коника вороного
 И нерідну сестру Яринну
 Плаче ридав,
 До Бога руки здіймає,
 Утікає на вольную волю
 Уже на третєму полі
 Турки Яннчари догнали,
 До стовпа вязали,
 Очі виймали
 Гарячимъ залізомъ випікали,
 Въ кайдани кували
 Въ тюрму посадили
 Та й замордували“

Оттакъ на улиці підъ тиномъ
 Ще молодий кобзарь стоявъ,
 И про невольника співавъ.
 За тиномъ слухала Ярина
 И не дослухала — упада.
 „Степаночку Степаночку!
 Кричала ридала
 „Степаночку моє серце!
 Дежъ це ти барився?
 Тату Тату идіть сюди
 Идіть! подивітєсь!“ —
 Прийшовъ старий, розглядає,
 И свого Степана
 Не пізнає. Таке зъ вго
 Зробили кайдани.
 — Сину мій безталанний!
 Моя ти дитино!
 Де ти въ світі погнбавєнъ,
 Сину мій єдиний? —

Плаче старий, та ридає
 Й Степанъ сліпий плаче:
 Невидющими очима
 Моє сонце побачивъ.
 И беруть вго підъ руки
 У ведуть у хату;
 И вітає Яриночка
 Моє рідного брата;
 И голову вму змила
 И ноги умила
 И въ сорочці тонкій, білій
 За стіль посадила;
 Годувала напувала,
 Положила спати
 У кімнаті — и тихенько
 Вийшла зъ батькомъ зъ хати.

Черезъ тиждень безъ старостівъ
 За Степана свата
 Старий свою Яриночку,

И Ярина въ хаті . . .
 „Ні не треба, мій таточку,
 Не треба Ярино!“ —
Степанъ каже „Я загинувъ
На віки загинувъ
За що жъ свої молоді
Ти літа погубишъ
За калівою, Ярино? „
Насміютця люде,
И Богъ святий покарає
И прожене долю
Зъ цієї хати веселої
На чужее поле . . .
Ні Ярино! Богъ не кине
И знайде дружину;
А я піду въ Запорожжя —
Тамъ я не загину. —
Нагодують.“ — Ні Степане!
Моя ти дитино!
И Господь тебе повине,
Якъ ти насъ покинешь! —
Оставайся Степаночку;
Коли не хочъ братись,
То такъ будемъ: я — сестрою
А ти будешъ братомъ
И дітьми ему обов,
Баткові старому.
Не йди одъ насъ, Степаночку,
Не видай насъ знову! . . .
Не покинешь? . . . — „Ні, Ярино!“
И Степанъ остався.
Зрадівъ Старий мовъ маленькій,
Ажъ за кобзу взявся,
Хотівъ вшварить метелицю
Зъ усіві сжан
Та не вшваривъ . . .

Підъ хатою

Усі троє сіли.

„Роскажи жъ ти намъ, Степане,
 Про свою недолю;

Бо и я таки гулявъ колись
 Въ турецькімъ неволі. —
 — „Оте жъ мене, вже сліпого
 На світъ вишусали
 Зъ товариствомъ. Товариство
 На Січъ прямивало
 И мене взяло зъ собою
 И черезъ Балкани
 Простовали ми въ Україну
 Вольними ногами,
 А на тухому Дунаю
 Насъ перебігають
 Січовики-Сапорозці
 И въ Січъ завертають . . .
 И розказують и плачуть,
 Якъ Січъ руйнували,
 Якъ Москалі срібло злото
 И свічі забрали
 У Покрові; якъ коваки
 Въ почі утікали
 И на тихому Динаю
 Новимъ кощемъ стали;
 Якъ Цариця по Кніві
 Зъ Нечосомъ ходила . . .

— — — — —
 И якъ стени Запорозькі
 Тоді поділили,
 И нанамъ, на Україні,
 Людъ закрішостили . . .

— — — — —
 Оттакъ тату! Я щасливий
 Що очей не маю
 Що нічого того въ світі
 Не бачу й не знаю . . .

— — — — —
 Оттаке-то! тяжко тату
 Изъ своєї хати
 До Турчина поганого
 Въ сусіди прохатись.
 Теперъ кажуть, въ Слободзеі

Останки збирає
 Головатий, та на Кубань
 Хлопців підмовляє
 Нехай ему Богъ поможе!
 А що вь того буде —
 Святий знає: потусмо;
 Що розкажуть люде, —
 Отакъ вони що-день Божий
 У двохъ розмовляли
 До півночі, а Ярина
 Господарювала
 Та святихъ отіхъ благала
 Таки жь ублагала:
 На всеїдній у неділю
 Вона спарувалась
 Зъ слінимъ своїмъ

Такее то

Скоїлось на світі,
 Мої любі дівчаточка
 Рожевні квіти:
 Такее то. Одружились
 Мої молоді.
 Може воно й не до ладу,
 Та що маю діять,
 Коли таке сподіалось.

Рікъ уже минає
 Уже и другий: Вь дружиною
 Ярина гуляє
 По садочку. Старий батько
 Сідить коло хати.
 Та вчить внука пузанчика
 Чоломъ отдавати

Т. Шевченко.

Г а м а л і я .

„Ой нема, нема ні вітру, ни хвилі
 Изъ нашої України!
 Чи тамъ раду радять, якъ на Турка стати,
 Не чуємо на чужині.
 Ой повій, повій вітре, черезъ море
 Та зъ Великого Лугу,
 Суши наши слези, заглиши кайдани,
 Розвій нашу тугу.
 Ой заграй, заграй, синесеньке море,
 Та підъ тими байдаками,
 Що плывуть козаци, тільки мріють шапки,
 Та на сей бікъ за нами.
 Ой Боже нашъ, Боже, хочъ и не за нами,
 Неси Ти їхъ зъ України;
 Почуємо славу, козацькую славу,
 Почуємо, та й загинемъ.“

Оттакъ у Скутарі козаци співали;
 Співали сердеги, а слези лились;
 Лилися козацькі, тугу домовляли.
 Босфоръ ажъ затрявся, бо зъ роду не чувъ
 Козацького плачу; застогнавъ широкий
 И шкурою, сірий бугай, стрепенувъ,
 И хвилю, ревучи, далеко-далеко
 У синее море на ребрахъ пославъ.
 И море равнуло Босфорову мову,
 У Лиманъ погнало, а Лиманъ, Дніпрові
 Тую журбу-мову на хвилі подавъ,
 Зареготався дідъ нашъ дужий,
 Ажъ піна зъ уса потекла.
 „Чи сдишъ, чи чуєшъ, брате Луже?
 Хортице сестро?“
 Загула
 Хортиця зъ Лугомъ: „Чую, чую!“
 И Дніпръ укряди байдаки,
 И заспівали козаци;

„У Туркені, до гімь боці,
Хата на помості.
Гай, гай! море, грай,
Ревн, скелі ламай!
Поїдемо зь гості.

„У Туркені у вишені
Талари-дунати.
Не вишині трусить,
Ідемъ різать, паянті,
Братівъ визволяти.

„У Туркені иничари
И баща на лаві.
Гой ги, вороги!
Мы не маемъ ваги!
Наша воля я слава!“

Пливуть собі співаючи;
Море вітеръ чує.
Попереду Гамалія
Байдакомъ верує.

Гамаліе, серце мліе:
Сказалося море.
Не злякає! и сховалсь
За хвилі — за гори.

Дрімає въ харемі — въ раю Византія,
И Скутарь дрімає; Босфоръ вилкотить,
Неначе смажений; то стогне, то вие:
Ему Византію хочеться збудить.
„Не буди, Босфоре: буде тобі горе,
Твої білі ребра пескомъ занесу,
У муль поховаю! (реве синє море).
Хиба ти не знаєшъ, янихъ я несу
Гостей до султана?“

Тамъ море спинало
(Любило завзятнихъ чубатихъ Славянъ),
Босфоръ схаменуєся. Туркени дрімала.

Дрімавъ у харемі ледачий султанъ.
Тільки у Скутарі, въ склепу, не дримають
Козаки сердеги. Чого вони ждуть?
По-своєму Бога въ кайданахъ благають,
А хвилі на той бікъ ідуть та ревуть.

„О милий Боже України!
Не дай пропасти на чужині,
Въ неволі волнимъ козакамъ!
И соромъ тутъ, и соромъ тамъ —
Вставать съ чужої домовини,
На судъ Твій праведний прийти,
Въ залізахъ руки принести,
И передъ всіми у кайданахъ
Стать козакові“

— Ріжъ и бий!

Мордуй невіру бусурмана!
Кричать за муромъ. Хто такий?
Гамаліе, серце мліе:
Скутарь, слаженіе!
„Ріжте, бийте!“ на фортеці
Кричить Гамалія.

Реве гарматами Скутара,
Ревуть, лютують вороги;
Козацтво претця безъ ваги —
И покотились яничари.
Гамалія по Скутарі —
По пеклу гуляє,
Самъ хурдигу розбиває,
Кайдани ламає.
„Вилітайте, сірі птахи.
На базаръ до паю!“
Стрепенулись соколята,
Бо давно не чули
Хрещеної тії мови.
И нічъ стрепенулась:
Не бачила стара мати
Козацької плати.

Не лякайся, подивися
 На бенкетъ козачий.
 Темно всюди, якъ у будень,
 А свято чимале.
 Не злодії зъ Гамаліємъ
 Ідять мовчки сало
 Безъ шашлика. „Засвіtimo!“
 До самої хмари
 Съ щоглистами кораблями
 Палає Скутара.
 Византія пробуркалась,
 Витріщає очи,
 Переплива на помогу,
 Зубами скрегоче.

Реве-лютує Византія,
 Руками берегъ достає;
 Достала, зминула, встає —
 И на ножахъ въ крові німіє.
 Скутарь, мовъ пекло те, палає;
 Черезъ базари кровъ тече,
 Босфоръ широкий доливає,
 Неначе птахи чорні въ гаї,
 Козацтво сміливо літає.
 Ніхто на світі не втече!
 Огонь запеклихъ не пече.
 Руйнують мурі, срібло-злото
 Несуть шапками козаки
 И насипають байдаки.
 Горить Скутарь, стиха робота,
 И хлопці сходятьця; зійшлись
 Люльки съ пожару закурили.
 На байдаки, та й потягли,
 Рвучи червені гори-хвилі.
 Пливуть собі, ніби зъ дому,
 Такъ буцімъ гуляють,
 Та, звичайне Запорозці,
 Пливучи співають:

„Нашъ отаманъ Гамалія,
 Отаманъ завзятий,
 Забравъ хлопцівъ та й поїхавъ
 По морю гуляти, —
 По морю гуляти,
 Слави добувати,
 Изъ Турецької неволі
 Братівъ визволяти.
 Ой приїхавъ Гамалія
 Аж у ту Скутару, —
 Сидять брати Запорозці,
 Дожидають кари.
 Ой якъ крикнувъ Гамалія:
 „Брати, будемъ жити, —
 Будемъ жити, вино пити,
 Яничара бити,
 А курені килимами,
 Оксамитомъ крити!“
 Вилітали Запорозці
 На ланъ жито жати;
 Жито жали, вь копн клалн,
 Гуртомъ засцівали:
 „Слава тобі, Гамаліе,
 На весь світъ великий, —
 На весь світъ великий,
 На всю Україну,
 Що не давъ ти товариству
 Згинуть на чужині!“

Пливають співаючи; пливе
 Позадъ завзятий Гамалія:
 Орель орлять мовъ стереже;
 Изъ Дарданелівъ вітеръ віє,
 А не женетця Византія:
 Вона боїтця, щобъ Чернець
 Не засвітивъ Галату знову,
 Або гетьманъ Іванъ Підкова
 Не кликнувъ вь море на ралець.
 Пливають собі, а изъ-за хвилі
 Сонце хвилю червонить;

Передъ ними море мило
Гомонить и кланкотить.

Гамаліе, вітеръ віе
Ось-ось наше море!
И сховался за хвилі —
За рожеві гори.

Голосъ братівъ Чехівъ про Тараса.

Shromazdění Slované a bratři!

Bratři Rusíni slaví památku svého velkého a slavného básníka Ševčenka. Oni ctí v něm jeho neocenitelné zásluhy o lid pro který pěl a trpěl.

Jmenovaný však básník odebral se na věčnost, by si od strastí a klopoty zemské odpočinul; mnoho však synů národa svého nařká o něho, ano všecken lid jest smutkem jat.

V tomto posvátném truchlení přísáhalo sobě 15 milionů bratrskou lásku, a vytrvání ve všech strastech. Ano 15 milionů jest našich bratrů Rusínů, kteří na dvě části rozdělení, a může to býti dílem naší výmluvou, že jsme tak málo o nich znali. —

Jen vysoké mohyly značí jich otčinu, a chovají slavnou jich minulost. Slavné činy oné minulosti, její kletby, slze a lásku opěvoval Ševčenko. Činy kletby jeho umlkly, protože struny srdce přestaly zníti, ale slze lásky jsou zaneseny větrem do širého světa. — Jeho myšlénky, jeho idey nesklonily se v hrob, ony žijí. —

Veliká budoucnost má teprv nastati. —

Bratři! mylili bychom se velice, kdybychom myslili, že Ševčenko jen pro neštěstí svých sourodáků slzel; i pro vyšší cíl ozýval se tlukot srdce jeho. — Musíme ho za muže považovati, kterýž idey vzdělané Evropy kázal, chtěje tak vzdělání mezi západem a východem zprostředkovati, a žil v Ukrajině. —

Vidíme tedy, že všechno člověčenstvo mu bylo korunou, kterou září pravé vzdělanosti ozdobiti obmyslel, a v této koruně byl veškerý slovanský národ jakožto drahé perly, jichžto lesk vše klamně vzdělání zastíňuje a bratra bratru v pravém světle ukazuje. —

Jest-li Ševčenko kletbou stihal minulost bratrů Polaků, tak zlořečil jen dějinám, litoval však ubohého národa, kterýž moderní ale nepravou vzdělaností svých náčelníků i jinými příčinami sveden bez vesla sem a tam sebou metati dal. — Poláci poslouchali a uznávali Ševčenkovo pravdivé káraní, čítali jeho díla; krásný to úkaz! —

Jest-li ale zesnulý proti Rusům pěl, tak je chtěl jen povolnějšími Ukrajincům učiniti; neb miloval svůj národ. —

I Rusové vážili si Ševčenka. —

Nuže! bratři, spojme své smýšlení s těmito Rusíny, kteří dnes ve Vídni lásku svou osvědčují slavnému básníku; ctěmež památku velikého muže v Slovanstvu!

Sláva a čest mu!

Slovane! Ku konci chci se ještě zmíniti o krásných slovech zesnulého pěvce, kterážto čteme v jeho básni našemu proslulému Šafaříkovi věnované. — Bratři moji, Šafaříkovi slze ronily se po tváři, když tuto báseň četl.

Ševčenko praví:

I chci se k Bohu modliti, aby všichni Slované dobrými bratry a syny světla se stali. Potom opona přetvářek spadne, pravda se ve svém světle objeví, bude co nejsvětější ctěna. Muži takoví pak svět svobodou a mírem obdaří. —

226 pt

